

СТАНОВИЩЕ

за монографията „Историзмите в българския език. Речник на българските историзми“

от гл. ас. д-р Милена Велева

Монографията „Историзмите в българския език. Речник на българските историзми“, предложена в качеството на хабилитационен труд за заемане на академичната длъжност „доцент“, се състои от две части: „Лексикални аспекти на историзмите в българския език“ и „Речник на българските историзми“.

Първата част съдържа 5 глави: „Българската лексика с оглед на историческата перспектива в живота на думите“, „Историзмите като единици на речниковия състав на езика“, „Видове историзми в българския език“, „Подсистема на българската историческа лексика“, „Разпределение на българските субстантивни историзми в тематични области“. Самият преглед на посочените глави показва, че авторката прави многостранен анализ на избрания обект за изследване – разкрива лексико-семантичните особености на историзмите, класифицира ги по различни критерии, откроява лексико-семантичните отношения в подсистемата на историзмите, прави класификация на субстантивните историзми (най-голямата част от изследваните единици - 87,5%).

На първо място авторката изяснява понятието, което влага в термина *историзъм*. При теоретичната интерпретация и лексикографската квалификация на остаряващата лексика няма единство в българската лексикология. Д-р Велева обосновава защитава своето виждане за разграничаване на архаизмите и историзмите – остаряване на експонента при първите и деактуализация на денотата при вторите. По този начин изследователката избягва терминологичната двузначност на понятията *архаизми* и *архаизация*.

Ценно преимущество на проведеното изследване е използването на компонентния анализ за разкриване на семантичната структура на историзмите. По отношение на денотативния макрокомпонент се откроява главният релевантен признак на историзмите – връзката с несъществуващи или неактуални предмети и явления. Отделят се две класеми – общокатегориални и диференциални. Прецизно е приложен методът на компонентния анализ, като се разкрива йерархичността в семантичната структура на значението – макрокомпоненти, компоненти, класеми, семи. Освен това, авторката се разграничава от широко застъпеното схващане, че при историзмите няма конотативен компонент. Тя доказва своята теза, като посочва един

словообразователен разред, при който съществува емоционалният компонент *гальовност, ласкавост*.

Последователно проведенният компонентен анализ е показател за задълбочено изследване и добра основа за следващите стъпки в проучването.

Съществен принос на изследването е класификацията на историзмите по пет критерия. Прилагането на различните критерии води до следните видове класификации: структурна (словни и надсловни историзми), семантична (пълни и частични), според сферата на употреба (стилистично неутрални, книжни, народно-поетични, просторечни, диалектни), според историческата перспектива в живота им (историзми архаизми - подтипове), според етимологията (домашни и недомашни).

Извършената класификация обогатява проучването и способства за по-детайлното изучаване на историзмите според обединяването им по различни показатели.

Друго постижение в проучването е разглеждането на българската историческа лексика като динамична подсистема в рамките на функционално-темпорално маркираната лексика. Разкриват се системни връзки и отношения, водещи до обособяването на парадигматични обединения, които лежат в основата на структурната организация на разглежданата подсистема. Отделят се синонимни и омонимни редове, хиперо-хипонимни парадигми, деривационни гнезда. Посочват се най-разпространените лексико-семантични отношения между историзмите – синонимните.

Разглеждането на историзмите като система със своя структурна организация прави по-пълноценно предлаганото изследване. Съчетаването на компонентния анализ с разкриването на системните връзки обуславя пълното проучване на избрания обект.

Значително предимство на разглеждания труд е и разпределението на субстантивните историзми в 11 тематични области. То разкрива, че номинативните единици, които влизат в състава на българската историческа лексика, се разпростират върху широк кръг области на познанието. В рамките на всяка тематична сфера се обособяват лексикални парадигми, в които историческите номинации се обединяват в групи и подгрупи въз основа на общи семантични признаци.

Задълбоченият лексико-семантичен анализ и разностранната класификация на историзмите в българския език характеризира първата част на монографията като ценно изследване за българската лексикология.

Трябва да се подчертае, че за обективността на резултатите способства проучването на значителен корпус от исторически речникови единици – 2694. Тук е необходимо да се изтъкнат и изследователските способности на авторката, която задълбочено и систематично провежда анализа, обобщава резултатите и прави заключенията. Видна е и добрата теоретична подготовка, и доброто познаване на литературата в тази област.

Не по-малко значима е и втората част на монографията – речник на историзмите в българския език. Той представлява лексикографски справочник от диференциален тип, който представя българската историческа лексика. Съдържа над 2600 лексикални единици, които се представят с оглед на лексико-граматическите и стилистичните им характеристики, тяхната семантика и хронологични граници на актуалност на обозначаващите реалии. Съставен е въз основа на голям брой лексикографски източници, енциклопедични и терминологични речници и справочници, исторически съчинения. Речникът може да бъде полезен за широк кръг ползватели – ученици, студенти, историци, преводачи, лексиколози и лексикографи.

Въз основа на изложеното може да се заключи, че монографията „Историзмите в българския език” има всички характеристики на сериозно и задълбочено изследване и дава свой принос в българската лексикология. С този труд д-р Милена Велева показва, че има качествата да заеме академичната длъжност *доцент*.

доц. д-р Йовка Дапчева